

de mos

Jaargang 21
December 2005

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

10

NIDI

inhoud

- 73 Uit het leven gegrepen
- 74 Jonge mensen en hun geluk in een andere levensfase
- 75 Het geluk van de 'happy single'
- 77 Uitstel of afstel eerste kind
- 79 De Glazen Tussenwand
- 82 Meer allochtonen en minder autochtonen in de vier grote steden
- 84 Kindertal van allochtonen en autochtonen regionaal bezien
- 86 Trends in moord en doodslag 1911-2004

Impressie Nederlandse demografiedag 2005.
Foto: Wim de Jonge

De Nederlandse Demografiedag 2005:

Uit het leven gegrepen

Op 6 oktober 2005 werd in het Academiegebouw van de Universiteit Utrecht de eerste Nederlandse Demografiedag (NDD 2005) gehouden. De dag kon zich met 125 deelnemers verheugen in een grote belangstelling vanuit de demografie en diverse aanverwante disciplines. In totaal werden in drie rondes en vier parallele sessies 52 papers gepresenteerd. De Demografiedag werd namens de Nederlandse Vereniging voor Demografie (NVD) georganiseerd door Helga de Valk en Ruben van Gaalen (NIDI) en Karen Haandrikman en Elda Pardede (Rijksuniversiteit Groningen).

Voor deze speciale aflevering van Demos, die volledig aan de Demografiedag is gewijd, werden zeven papers geselecteerd. Daaronder is de winnares van de door het NIDI uitgeloopte scriptieprijs, Jolanda van Sluijs.

De demografiedag werd bezocht door 60 mannen en 64 vrouwen. De oudste deelnemer werd geboren in 1920, de jongste in 1983. De gemiddelde leeftijd van de deelnemers bedroeg 38 jaar. Bij de vrouwen was dat 35 jaar, bij de mannen 43 jaar. De papers werden gepresenteerd door 26 mannen en 26 vrouwen. Van de 14 sessievoorzitters waren er echter 11 van het vrouwelijke en drie van het mannelijke geslacht.

Op de Demografiedag waren 11 verschillende nationaliteiten vertegenwoordigd. Verreweg de meeste deelnemers (ruim 83 procent) had echter de Nederlandse nationaliteit, 11 procent had een andere Europese nationaliteit, drie procent een Afrikaanse en twee procent een Aziatische nationaliteit. Van de deelnemers onder de 30 jaar had 66 procent, en van de deelnemers ouder dan 40 had 98 procent de Nederlandse nationaliteit.

Bijna de helft van de deelnemers was vanwege werk of studie verbonden aan een universiteit, waarvan 43 procent aan de Rijksuniversiteit Groningen. De overige deelnemers waren verbonden aan het NIDI, het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), het Ruimtelijk Planbureau (RPB), het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en GGD-instellingen.

Jonge mensen en hun geluk in een andere levensfase

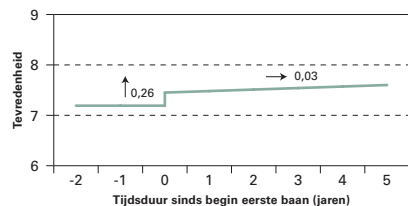
JOLANDA VAN SLUIJS

Mensen maken in hun leven een aantal gebeurtenissen mee die de overgang van de ene naar de andere levensfase markeren. Veel van die gebeurtenissen vinden plaats op relatief jonge leeftijd. Te denken valt aan het verlaten van het ouderlijk huis, gaan samenwonen, trouwen, een eerste kind krijgen, van school gaan en gaan werken. De vraag is of dergelijke levenslooptransities mensen gelukkig(er) maken. Zijn mensen die een bepaalde transitie hebben meegemaakt meer tevreden met hun leven dan daarvoor? Op korte termijn blijkt dit vooral bij transities in de privésfeer het geval.

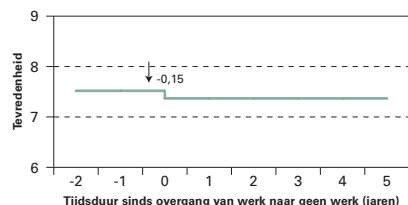

Uitreiking scriptieprijs door Nico van Nimwegen, adjunct-directeur NIDI, aan Jolanda van Sluijs. Foto: Wim de Jonge

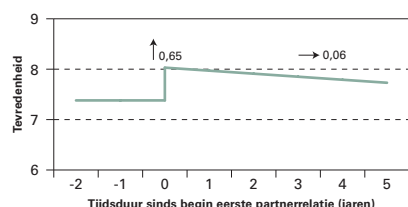
Figuur 1. Effect van het betreden van de arbeidsmarkt op de tevredenheid van jongvolwassenen

Figuur 2. Effect van de overgang van werk naar geen werk op de tevredenheid van jongvolwassenen

Figuur 3. Effect van het aangaan van een eerste partnerrelatie op de tevredenheid van jongvolwassenen

Om na te gaan of en in hoeverre levenslooptransities mensen gelukkig(er) maken is gebruik gemaakt van de zogenaamde Panelstudie Sociale Integratie in Nederland (PSIN, zie kader). PSIN biedt de mogelijkheid om het effect te meten van zes verschillende levenslooptransities op hoe tevreden mensen met hun leven zijn (zie de tabel). In de PSIN zijn meer dan 1.000 jongvolwassenen gedurende een periode van maximaal 12 jaar gevolgd. Niet alleen positieve, maar ook negatieve transitie zijn in de analyses betrokken.

Positieve en negatieve transitie

Positieve transitie voegen sociale, materiële en persoonlijke elementen (hulpbronnen) aan het leven toe die mensen in staat stellen om beter hun doelen te bereiken dan mensen die er niet over beschikken.

Voorbeelden van positieve transitie zijn het verlaten van het ouderlijk huis, een eerste baan, gaan samenwonen en de geboorte van het eerste kind. Door het verlaten van het ouderlijk huis wordt iemand zelfstandig en zet hij of zij de eerste stap richting het vormen van een eigen gezin. Een eerste baan levert nieuwe sociale contacten op en een eigen inkomen. Het gaan samenwonen met een partner brengt zowel sociale hulpbronnen (emotionele steun, genegenheid) als materiële hulpbronnen (meer koopkracht) met zich mee. De geboorte van een eerste kind geeft een nieuwe betekenis aan het le-

ven en bevordert de sociale integratie. Over het algemeen zijn mensen, nadat ze dergelijke transitie hebben meegemaakt, meer tevreden met hun leven dan daarvoor. Uitzondering is het verlaten van het ouderlijk huis.

Bij negatieve transitie verliezen mensen eens verworven hulpbronnen. Voorbeelden zijn het verbreken van een partnerrelatie en de overgang van werk naar geen werk. Beide hebben een negatief effect op het welbevinden.

Het publieke en het private domein

De tweede vraag is of mensen na een transitie even tevreden met het leven blijven, met andere woorden of hun welbevinden constant blijft. Dat zou immers voor de hand liggen omdat aan de beschikbaarheid van hulpbronnen niets verandert zolang mensen geen andere levenslooptransitie meemaken die hier verandering in kan aanbrengen.

Bij de levenslooptransitie wordt onderscheid gemaakt tussen transitie in het publieke levensdomein (bijvoorbeeld gaan werken) en die in het private levensdomein (bijvoorbeeld het aangaan van een partnerrelatie). De transitie in het private levensdomein hebben op de korte termijn duidelijk meer invloed op hoe tevreden mensen met het leven zijn dan de transitie in het publieke levensdomein (zie figuur 1 tot en met 5). De transitie-effecten voor gebeurtenissen in het private levensdomein zijn echter vaak niet blijvend. Persoonlijke kenmerken zorgen ervoor dat mensen na verloop van tijd weer terugkeren naar hun oude, vaste niveau van welbevinden. De 'geluksboost' is dus maar tijde-

PSIN

De 'Panelstudie Sociale Integratie in Nederland' is een panelonderzoek dat is uitgevoerd onder Nederlandse jongvolwassenen geboren in 1961, 1965 en 1969. Het doel van dit onderzoek was de sociale integratie van jongvolwassenen te bestuderen op het gebied van relatie- en gezinsvorming, opleiding en werk. In totaal zijn mensen vijf keer geïnterviewd, namelijk in 1987, 1989, 1991, 1995 en 1999. Er is voor het onderzoek gebruik gemaakt van mondelinge interviews, zelfinvullijsten en schriftelijke vragenlijsten. In de eerste ronde bedroeg de respons 1.775. In de laatste ronde hebben 836 mensen aan het onderzoek deelgenomen.

lijk. Het transitie-effect wordt (gedeeltelijk) teniet gedaan door het tijdsduureffect. Duidelijk voorbeeld is het aangaan en verbreken van een partnerrelatie. Het hebben van wel of geen partner beïnvloedt in sterke mate het geluk van jongvolwassenen. Nadat mensen zijn gaan samenwonen met een partner neemt op de lange termijn de tevredenheid weer langzaam af. Per jaar daalt het niveau van welbevinden dat vlak na de transitie is bereikt met de waarde van het tijdsduureffect. Het omgekeerde geldt voor het verbreken van een partnerrelatie: na verloop van tijd neemt het geluk weer toe. Opvallend hierbij is dat mannen sneller herstellen van een breuk met hun partner dan vrouwen. Vrouwen zijn daarnaast blijvend meer tevreden met hun leven na de geboorte van hun eerste kind. Bij mannen daarentegen daalt in dat geval de tevredenheid weer tot het oude niveau. Het hebben van wel of geen betaalde baan heeft daarentegen veel minder effect op welbevinden. Voor het welbevinden is het waarschijnlijk niet zozeer van belang of men ooit is begonnen met een eerste baan, maar meer welk soort werk men doet. Het positieve effect van werken neemt daardoor met de tijd toe.

Partner belangrijk voor jongvolwassenen

Voor jongvolwassenen geldt dat vooral het gaan samenwonen met een partner zorgt voor een 'geluksboost'. Het krijgen van een eerste kind staat op de tweede plaats en wordt op de voet gevolgd door beginnen met werken. Echter, na verloop van tijd treedt gewenning op. Persoonlijkheidskenmerken zijn mede bepalend voor het welbevinden.

LITERATUUR:

- Diener, E. en F. Fujita (1995), Resources, personal strivings and subjective well-being: a nomothetic and idiographic approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(5), pp. 926-935.
- Headley, B. en A. Wearing (1991), Subjective well-being: a stocks and flows framework. In: F. Strack, M. Argyle en N. Schwarz (red.). *Subjective well-being. An interdisciplinary perspective*. Oxford: Pergamon Press, pp. 49-73.
- Schwarz, N. en F. Strack (1999), Evaluating one's life: a judgment model of subjective well-being. In: F. Strack, M. Argyle en N. Schwarz (red.). *Subjective well-being. An interdisciplinary perspective*. Oxford: Pergamon Press, pp. 27-47.
- Sluijs, J. van (2004), *Effecten van levenslooptransities op de tevredenheid van jongvolwassenen*. Scriptie Universiteit van Tilburg.

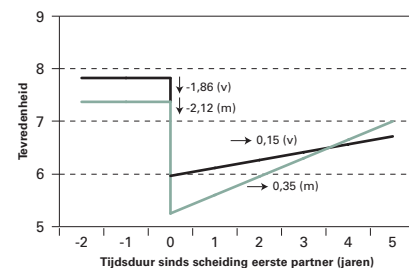
Drs. Jolanda van Sluijs, Programmabureau Veilig, Gemeente Rotterdam

Gemiddelde score op de schaal die de tevredenheid met het leven uitdrukt, in verschillende PSIN-ronden¹ naar geslacht (0 = ontevreden; 10 = tevreden)

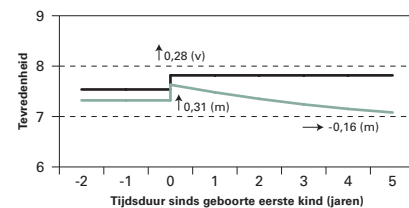
	Gemiddelde score tevredenheid met het leven		
	Mannen	Vrouwen	N
Ronde 1 (1987)	7,07	7,42	1.750
Ronde 2 (1991)	7,22	7,70	1.256
Ronde 3 (1995)	7,37	7,60	936
Ronde 4 (1999)	7,69	7,74	830

¹ In ronde 2 (1989) is niet gevraagd naar de tevredenheid met het leven.

Figuur 4. Effect van het verbreken van de eerste partnerrelatie op de tevredenheid van jongvolwassen mannen en vrouwen

Figuur 5. Effect van de geboorte van het eerste kind op de tevredenheid van jongvolwassen mannen en vrouwen

Het geluk van de 'happy single'

JUDITH SOONS

Door de media en in de reclame wordt de vrijgezel steeds meer neergezet als de 'happy single'. Deze hippe single heeft een baan, goede vrienden en geniet ook zonder partner van het leven. De vraag is of dit beeld realistisch is. Uit onderzoek komt namelijk stevast een ander beeld naar voren: dat mensen zonder een partner minder gelukkig zijn dan mensen met een partner. De vraag blijft dus bestaan hoe 'happy' een single eigenlijk wel niet is.

Een mogelijke verklaring voor de tegenstrijdigheid tussen het beeld dat de media en het wetenschappelijk onderzoek laten zien is dat de media zich vooral richten op de groep jongvolwassenen van zo'n 18-30 jaar, terwijl wetenschappelijk onderzoek meestal op singles van alle leeftijden betrekking heeft of juist op ouderen. Ook worden, vooral in de Verenigde Staten, ongehuwden vaak met gehuwden vergeleken. Maar ongehuwd zijn is niet hetzelfde als single zijn, omdat mensen die bijvoorbeeld samenwonen of een LAT-relatie hebben ook bij de ongehuwden worden ingedeeld. Nieuw onderzoek is daarom nodig om na te kunnen gaan of jongvolwassenen zonder partner ge-

lukkig zijn en welke factoren hierbij een rol spelen.

Jongvolwassenen met partner gelukkiger dan zonder

Een eerste aanzet tot dergelijk onderzoek is inmiddels gegeven. De gegevens van de Panelstudie Sociale Integratie in Nederland (PSIN, zie kader) zijn geanalyseerd met als doel inzicht te krijgen in het welbevinden van jongvolwassen singles.

Zoals gezegd werd in eerdere onderzoeken, waarin vaak burgerlijke staat is gebruikt om aan te geven of iemand een partner heeft, gevonden dat mensen met partner gelukkiger waren dan

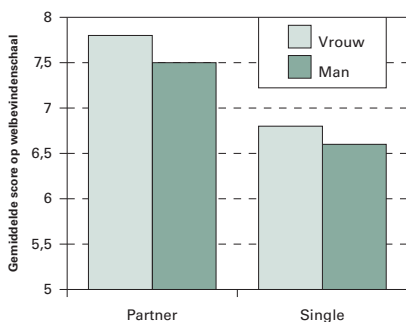

In 2004 was de arbeidsparticipatie onder vrouwen van 15-64 jaar in de EU-lidstaten 55,7 procent; in 2000 was dat nog 36,6 procent. Denemarken en Zweden scoren het hoogst met respectievelijk 71,6 en 70,5 procent. Onderaan staan Malta (32,8) en Italië en Griekenland (beide 45,2 procent). In Nederland was het percentage 33,4 (Eurostat - Labour Force Survey 2004).

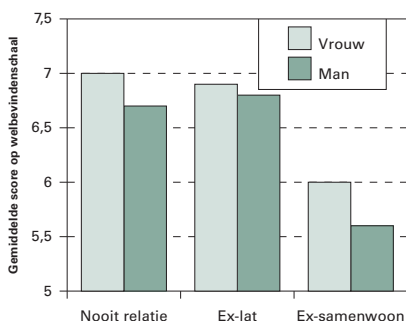

Foto: ANP Foto

Figuur 1. Gemiddelde welbevindenscores voor mannen en vrouwen met en zonder partner

Figuur 2. Gemiddelde welbevindenscores voor mannelijke en vrouwelijke singles met een verschillende relatiegeschiedenis

mensen zonder partner. Dit verschil wordt ook in deze studie gevonden: jongvolwassen singles zijn inderdaad minder gelukkig dan jongvolwassenen met een partner. Op een schaal van nul tot tien scoren mensen (mannen en vrouwen samen) met een partner gemiddeld 7,7 en mensen zonder partner 6,7 op vragen over hun welbevinden. Dit verschil in niveau van welbevinden is weergegeven in figuur 1. Uit de statistische analyse blijkt dat dit verschil significant is, ook wanneer de achterliggende kenmerken constant worden gehouden.

In de figuur is tevens te zien dat vrouwen in beide groepen gelukkiger zijn dan mannen. Als mogelijke verklaring hiervoor wordt gegeven dat vrouwen meer vriend(inn)en hebben op wie ze kunnen terugvallen voor steun en advies, terwijl mannen hiervoor afhankelijk zijn van hun eventuele partner. Omdat het welbevinden stijgt als de hoeveelheid steun stijgt, en vrouwen meer steun ontvangen, zouden vrouwen dus gelukkiger zijn dan mannen.

Wat bepaalt het welbevinden van een single?

Behalve verschillen tussen jongvolwassenen met en zonder partner, zijn er ook verschillen tussen singles onderling. We zagen al dat vrouwen gelukkiger zijn dan mannen, maar naast sekse blijken ook factoren als relatiegeschiede-

nis, leeftijd, steun van vrienden of familie, werk en persoonlijkheid mee te bepalen hoe gelukkig een single is:

- Het begrip relatiegeschiedenis heeft in dit onderzoek betrekking op de laatste relatie die de single heeft gehad en geeft aan wat dit voor relatie was. Jongvolwassen singles die nog nooit een relatie hebben gehad blijken ongeveer even gelukkig te zijn als singles die in het verleden enkel LAT-relaties hebben gehad. Beide groepen hebben een gemiddelde score van 6,8 op dezelfde vragen over welbevinden. Ex-samenwoners daarentegen, zo blijkt uit de statistische analyse, hebben een significant lagere gemiddelde score, namelijk 5,8. Deze scores zijn geïllustreerd in figuur 2.
- Singles blijken ongelukkiger te zijn naarmate ze ouder worden (zie figuur 3). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat oudere wordende singles er minder vertrouwen in krijgen dat ze nog een geschikte partner zullen vinden en dat er bovendien minder partners beschikbaar zijn. Bij jongvolwassenen met een partner is het effect omgekeerd: hun welbevinden stijgt enigszins als ze ouder worden (zie figuur 3).
- Het krijgen van meer praktische of emotionele steun van vrienden of familie is van belang voor een hoger welbevinden. Dat dit het geluk bevordert, klinkt niet verrassend. Wat echter wel opvalt, is dat dit effect voor singles nog sterker is dan voor niet-singles.
- Het hebben van een dagelijkse activiteit, zoals een opleiding of een baan, heeft invloed op het welbevinden van singles. Mensen zonder dagelijkse activiteit zijn duidelijk minder gelukkig (gemiddelde score op welbevindenschaal van 5,8) dan mensen die een voltijdsopleiding volgen (gemiddelde score is 6,9) of mensen met een baan (gemiddelde score is 6,7). Een baan zorgt voor inkomen en een opleiding vergroot de kansen op een goede baan. Ook hierbij geldt dat het hebben van een activiteit van groter belang is voor singles dan voor niet-singles; het negatieve effect van geen partner hebben én het negatieve effect van geen vaste bezigheid hebben versterken elkaar namelijk.
- Uit het onderzoek blijkt ten slotte dat singles die makkelijker met tegenslagen kunnen omgaan en die een positief zelfbeeld hebben gelukkiger zijn. Moeilijk met tegenslagen kunnen omgaan heeft eveneens weer een groter negatief effect voor singles dan voor mensen met een partner.

Tot slot

Ofschoon jongvolwassenen over het algemeen redelijk gelukkig zijn, zijn die zonder partner gemiddeld minder gelukkig dan die met een partner. Het beeld van de jongvolwassen 'happy single' is dus niet op iedereen van toepassing. De gelukkigste groep, die bij benadering 20 procent uitmaakt van de totale groep jongvolwassenen singles, bestaat uit jonge vrouwen, die een baan hebben of een opleiding volgen, positief zijn ingesteld en die veel steun ontvangen van hun vrienden. En ofschoon de genoemde factoren ook bij mensen met een partner verband

PSIN

De *Panelstudie Sociale Integratie in Nederland* is, zoals al bij het eerste artikel werd vermeld, begonnen in 1987 met het interviewen van 1.775 jongvolwassenen (18-26 jaar), een representatieve steekproef uit de Nederlandse jongvolwassenen. Dezelfde mensen zijn daarna ongeveer om de vier jaar geïnterviewd over hun ervaringen en opvattingen over relaties, werk en opleiding, en welbevinden. Een nieuwe interviewronde is momenteel gaande. In dit artikel zijn vooral de gegevens van de interviewronden in 1987 en 1991 gebruikt.

Alle resultaten die in dit artikel zijn beschreven zijn statistisch getoetst met behulp van multilevel regressie-analyses. Bij deze analyses is gekeken of een verandering van een bepaalde factor een verandering in het niveau van welbevinden teweegbrengt, als rekening wordt gehouden met andere factoren die een rol kunnen spelen. Welbevinden is hierbij gemeten met een aantal vragen over hoe tevreden mensen zijn met hun leven. Dit leverde een score op tussen nul (heel ontevreden) en tien (heel tevreden).

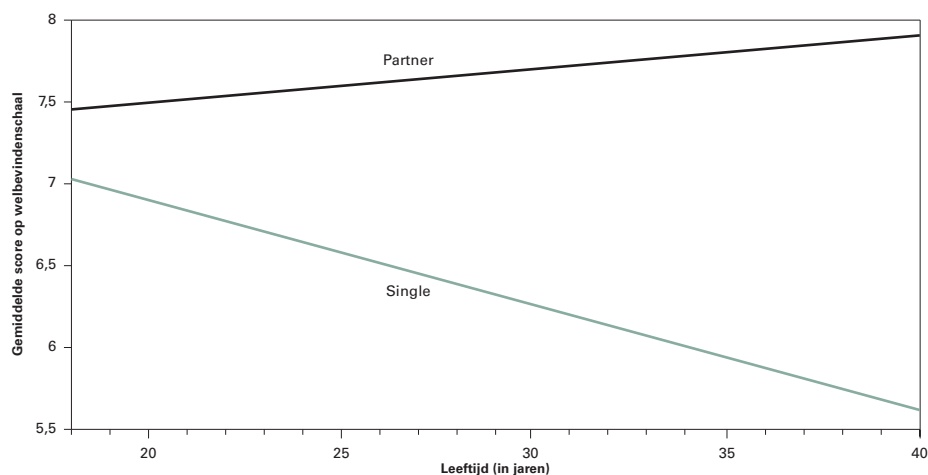
houden met het welbevinden, blijken zaken zoals het hebben van een vaste activiteit, het krijgen van steun en het goed met tegenslagen kunnen omgaan voor singles belangrijker te zijn dan voor niet-singles.

LITERATUUR:

- Dykstra, P.A. (1999), De kenmerken en betekenis voor alleenstaanden van sociale netwerken. *Individu en Samenleving*, 39, pp. 7-10.

Drs. J.P.M. Soons, NIDI

Figuur 3. Gemiddelde welbevindenscores naar leeftijd voor singles en mensen met een partner

Uitstel of afstel eerste kind

KAREL NEELS

Het profiel van de generatie 1931-1935 in België

Onderzoek naar de sterke vruchtbaarheidsdaling sinds de jaren zestig in België leert dat opleidingsniveau en arbeidsmarktparticipatie van vrouwen grote invloed hebben op de timing van het eerste kind. Op 25-jarige leeftijd worden aanzienlijke vruchtbaarheidsverschillen geconstateerd. Deze verschillen nemen af naarmate de vrouwen ouder worden.

Sinds het midden van de jaren zestig is de vruchtbaarheid in België en andere Europese landen sterk gedaald. Bedroeg het kindertal in 1964 in België nog gemiddeld 2,74 kinderen per vrouw, in 1974 was het gedaald tot 1,74 en in 1985 verder tot 1,51. Het percentage vrouwen dat een eerste kind krijgt, daalde in diezelfde periode van 95 procent in 1965 tot 66 procent in 1985: een stijging van de kinderloosheid met 30 procent. Tegelijkertijd kregen vrouwen op steeds hogere leeftijd hun eerste kind. De vraag rijst dan ook of de lage vruchtbaarheidsniveaus die sinds het midden van de jaren zeventig worden opgetekend een reële daling van de vruchtbaarheid weerspiegelen dan wel moeten worden begrepen als een tijdelijk verschijnsel ten gevolge van uitstel.

Foto: Marcel Minnée

Opleiding, arbeidsmarkt en regio

De gegevens van de Belgische Volkstelling van 1991 bieden de mogelijkheid om deze vraag nader te onderzoeken. Voor alle vrouwen van 14 jaar en ouder bevat deze bron informatie met betrekking tot het eerste huwelijk, het aantal kinderen en de geboortejaren van alle levendgeboren kinderen. Het uitputtende karakter van deze gegevens laat voor België een zeer gedetailleerde analyse toe van de veranderende patronen van trouwen en kinderen krijgen sinds het midden van de jaren zestig. In een uitgebreid onderzoek werd daarbij gekeken naar onder meer de rangorde van de geboorten, opleidingsniveau en arbeidsmarktparticipatie van vrouwen alsmede regionale verschillen. De oudste cohorte in het onderzoek wordt gevormd door vrouwen geboren tussen 1931 en

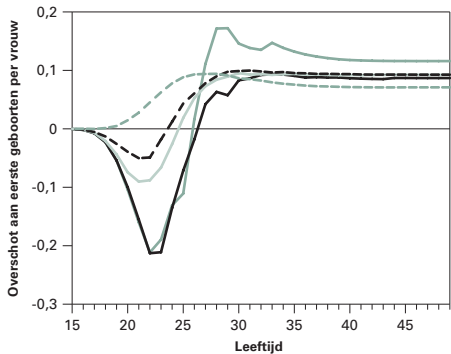
1935. De vruchtbaarheidspatronen van deze cohorte wordt vervolgens vergeleken met de patronen van de generaties 1941-45, 1951-55 en 1961-65.

Onderscheid werd gemaakt tussen vijf opleidingsniveaus: geen diploma of basisonderwijs, lager secundair onderwijs, hoger secundair onderwijs, hoger onderwijs van het korte type en hoger onderwijs van het lange type waaronder universitair onderwijs. Ook werd onderscheid gemaakt tussen vrouwen die werken of ooit hebben gewerkt en vrouwen die nooit hebben gewerkt. Ten slotte werd onderzocht in hoeverre regionale verschillen optreden in patronen van trouwen en kinderen krijgen, waarbij Vlaanderen, Wallonië en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werden vergeleken. Uit eerder onderzoek blijkt dat de sterke ontkerkelijking in Wal-

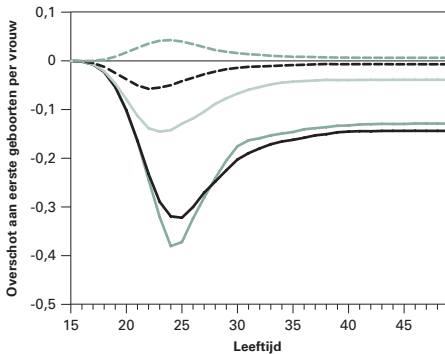

Van de 55-64 jarigen in de EU-lidstaten had over alle lidstaten gerekend 41,0 procent in 2004 een baan/eigen bedrijf. De arbeidsparticipatie is onder deze groep ouderen met 26,2 procent het laagst in Polen. Ook Slowakije, Oostenrijk en Slovenië scoren laag met respectievelijk 26, 28,8 en 29,0 procent. Een relatief hoge deelname vinden we in Zweden (met 69,1 procent aan de top), Denemarken (60,3) en het Verenigd Koninkrijk (56,2), maar ook in Estland (52,4), Finland (50,9) en Portugal (50,3 procent) is meer dan de helft van de 55-64 jarigen op de arbeidsmarkt actief. Voor Nederland was het percentage 45,2 (Eurostat – Labour Force Survey 2004).

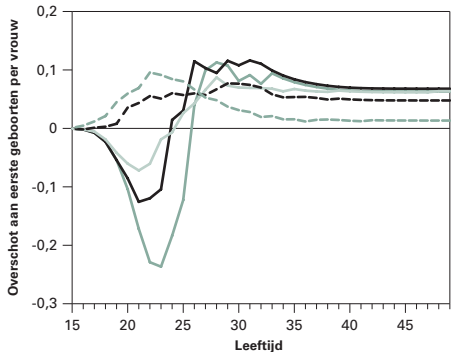
Figuur A. Vlaanderen, nooit gewerkt

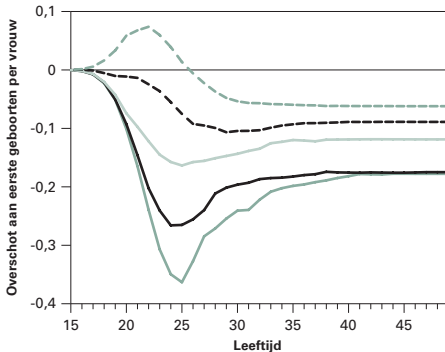
Figuur B. Vlaanderen, ooit gewerkt

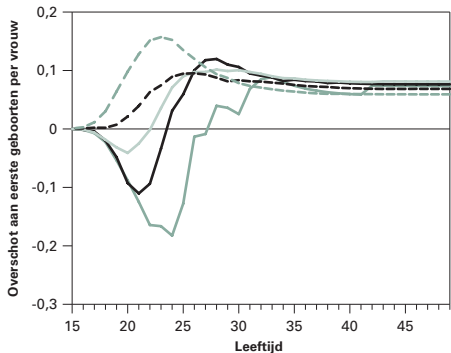
Figuur C. Brussel, nooit gewerkt

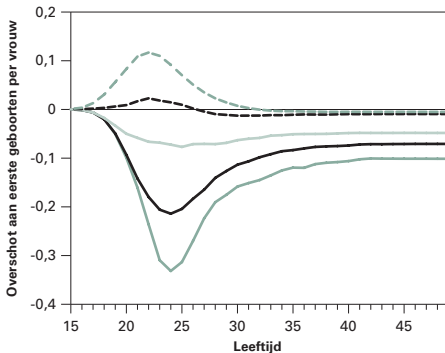
Figuur D. Brussel, ooit gewerkt

Figuur E. Wallonië, nooit gewerkt

Figuur F. Wallonië, ooit gewerkt

--- Geen diploma en Basisonderwijs - - - Lager Secundair Onderwijs — Hoger Secundair Onderwijs
 — Hoger Onderwijs van het KorteType — Universiteit en Hoger Onderwijs van het LangeType

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek, Volkstelling 1991, bewerking door auteur.

waren echter heel verschillend in de timing van het eerste kind afhankelijk van opleidingsniveau en arbeidsmarktparticipatie (zie de figuren). Om dit te illustreren wordt de vruchtbaarheidskalender voor de verschillende combinaties van opleidingsniveau, arbeidsmarktparticipatie en regionale context vergeleken met de totale vruchtbaarheidskalender. Het verschil tussen beide kalenders geeft voor elke groep het tekort of overschot van eerste geboorten weer ten opzichte van de totale kalender.

De figuren A, C en E tonen de resultaten voor vrouwen die nooit hebben gewerkt. Vrouwen zonder diploma of met alleen basisonderwijs nemen een snelle start en bouwen ten opzichte van de totale vruchtbaarheidskalender voor hun 25ste een overschot op van tien eerste geboorten per 100 vrouwen. Vrouwen met een tertiaire opleiding daarentegen bouwen in de eerste 22 jaar van hun leven een aanzienlijke achterstand op, maar herstellen daarna hun uitgestelde vruchtbaarheid volledig en realiseren uiteindelijk zelfs een hogere vruchtbaarheid dan vrouwen met een lager opleidingsniveau.

De figuren B, D en F schetsen de resultaten voor vrouwen die werken of ooit hebben gewerkt. Voor alle opleidingsniveaus is het uitstel meer uitgesproken en ook na hun 30ste ligt de vruchtbaarheid lager dan bij vrouwen die nooit hebben gewerkt. Bij vrouwen met een tertiaire opleiding is de vruchtbaarheid op 25-jarige leeftijd 30 tot 40 eerste geboorten per 100 vrouwen lager dan de totale vruchtbaarheidskalender. Het meest opvallende resultaat is wellicht dat de timing van het eerste kind sterk varieert naar opleidingsniveau en arbeidsmarktparticipatie van de vrouw, maar vooral dat dergelijke patronen worden teruggevonden in de verschillende gewesten. De culturele factoren die aanleiding geven tot sterke regionale verschillen op het vlak van ongehuwd samenwonen, vruchtbaarheid buiten het huwelijk en echtscheiding lijken dus niet of nauwelijks te spelen voor de timing van het eerste kind.

Tot slot

Het vruchtbaarheidsprofiel van vrouwen geboren tussen 1931 en 1935 geeft aan dat opleidingsniveau en arbeidsmarktparticipatie een grote impact hebben op de timing van het eerste kind en aanleiding geven tot aanzienlijke vruchtbaarheidsverschillen op de leeftijd van 25 jaar (zie de tabel). Deze verschillen worden echter kleiner naar de leeftijd van 35 jaar en het uiteindelijke effect van deze factoren op het al dan niet krijgen van een eerste kind blijft beperkt. Een soortgelijk patroon komt aan het licht bij vrouwen geboren tussen 1941 en 1945, vrouwen geboren tussen 1951 en 1955 en tot slot de generaties geboren tussen 1961 en 1965. De sterke stijging van het opleidingsniveau en de arbeidsmarktparticipatie heeft bij deze recente generaties dan ook geleid tot ingrijpende verschuivingen in de timing van het eerste kind met slechts een beperkte stijging van de kinderloosheid tot gevolg. De correctie van periodecijfers voor de veranderende timing van het eerste kind levert gelijkaardige conclusies. Bedroeg

demodata

In 2004 maakten bijna 34.000 thuiswonende minderjarige kinderen een echtscheiding van hun ouders mee. Kinderen van wie de ouders scheiden hebben een ruim tweemaal zo grote kans dat ze later zelf scheiden dan andere kinderen. Meer dan 40 procent van de mensen die tussen 1977 en 1981 trouwden en als kind een ouderlijke echtscheiding meemaakten is na 20 jaar gescheiden. Van de mensen die in dezelfde periode trouwden en geen scheiding meemaakten is dat nog geen 20 procent. Bijna de helft van de kinderen die jonger waren dan vijf jaar toen hun ouders uit elkaar gingen, zijn binnen 20 jaar huwelijk zelf gescheiden. Van de kinderen die al volwassen waren toen hun ouders uit elkaar gingen is dat iets minder dan 40 procent (CBS).

lonië en Brussel ten grondslag ligt aan de snelle daling van de huwelijksvruchtbaarheid in deze Franstalige gebieden aan het einde van de 19^e eeuw. Ook voor de demografische veranderingen na 1960 worden soortgelijke regionale verschillen vastgesteld op het vlak van ongehuwd samenwonen, vruchtbaarheid buiten het huwelijk en echtscheiding.

Het profiel van de generatie 1931-1935

Hier wordt allereerst het vruchtbaarheidsprofiel gereconstrueerd van vrouwen geboren tussen 1931 en 1935 met betrekking tot de eerste geboorte. In de totale vruchtbaarheidskalender van deze generatie heeft 5,4 procent van de vrouwen al een eerste kind op 19-jarige leeftijd, bij 24-jarige vrouwen is dat 44,8 procent, bij 29-jarigen 75,4 procent, bij 34-jarigen 82,6 procent en bij 39-jarigen 84,6 procent. Na de 39-jarige leeftijd stijgt het percentage nog nauwelijks. Vrouwen geboren tussen 1931 en 1935

het percentage vrouwen dat een eerste kind krijgt volgens deze maat 88 procent in 1965 en 1975, in 1985 is dat gedaald tot 80 procent. De sterke daling van het aantal eerste kinderen sinds de vroege jaren zeventig weerspiegelt dus in veel hogere mate het toenemende uitstel van ouderschap dan een sterke stijging van kinderloosheid.

LITERATUUR:

- Lesthaeghe, R. (1977), *The decline of Belgian fertility, 1800-1970*, Princeton: Princeton University Press.
- Lesthaeghe, R. en K. Neels (2002), From the First to the Second Demographic Transition: An interpretation of the spatial continuity of demographic innovation in France, Belgium and Switzerland, *European Journal of Population*, 18, pp. 325-360.
- Neels, K. (te verschijnen), *Reproductive strategies in Belgian fertility: 1930-1990*. Brussels - The Hague, NIDI-CBGS Publications, 38.

K. Neels, Vrije Universiteit Brussel

Percentage vrouwen geboren tussen 1931 en 1965 met minstens één kind op 25- en 35-jarige leeftijd naar opleidingsniveau en arbeidsmarktparticipatie

Covariaten	% vrouwen met 1 of meer kinderen op 25-jarige leeftijd bij generaties geboren tussen:				% vrouwen met 1 of meer kinderen op 35-jarige leeftijd bij generaties geboren tussen:			
	1931-1935	1941-1945	1951-1955	1961-1965	1931-1935	1941-1945	1951-1955	1961-1965
Nooit Gewerkt								
Geen & BO	63,7	76,7	77,7	71,4	90,3	91,9	87,9	-
LSO	59,7	74,6	76,3	73,2	91,9	93,9	90,7	-
HSO	57,3	73,0	74,4	68,6	92,3	93,7	91,1	-
HOKT	52,4	66,0	67,7	57,9	92,0	93,5	93,0	-
UNI & HOLT	41,5	51,7	44,8	41,0	93,4	94,4	91,3	-
Ooit Gewerkt								
Geen & BO	58,1	68,4	68,7	60,1	83,3	87,1	85,3	-
LSO	50,7	62,4	63,2	54,9	81,4	86,5	85,5	-
HSO	41,5	55,1	53,2	43,1	77,9	83,8	82,4	-
HOKT	25,7	42,3	39,4	24,4	69,2	81,6	80,8	-
UNI & HOLT	18,5	25,8	20,6	7,9	68,2	74,5	73,9	-
Totaal	53,4	61,6	56,3	40,7	83,3	86,3	83,5	-

Legenda: BO: Basisonderwijs; LSO: Lager Secundair Onderwijs; HSO: Hoger Secundair Onderwijs; HOKT: Hoger Onderwijs KorteType (3 jaar); UNI: Universiteit; HOLT: Hoger Onderwijs LangeType (4+ jaar).
Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek, Volkstelling 1991, bewerking door auteur.

De Glazen Tussenwand

NICOLE LUCASSEN EN MARINA POOL

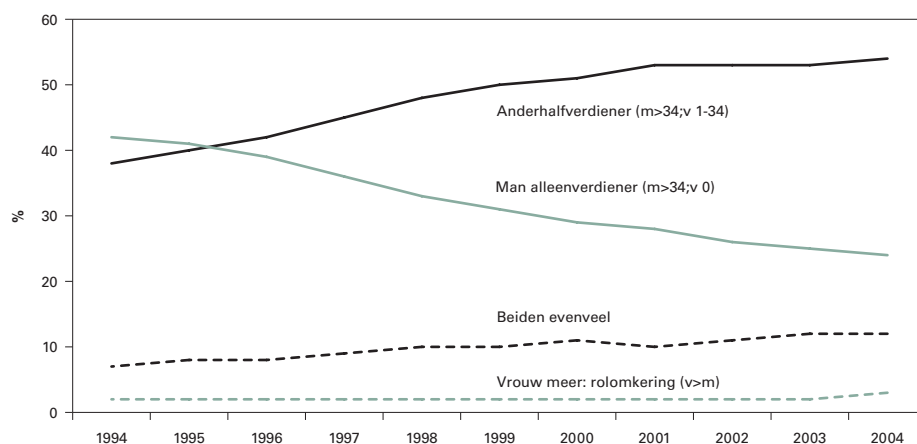
Taakverdeling tussen ouders

In de meeste gezinnen wérken vaders meer en zórgen moeders meer. Recent onderzoek van de Nederlandse Gezinsraad laat zien dat deze ongelijke taakverdeling onder andere in stand wordt gehouden doordat de onderhandeling tussen partners zich te weinig richt op het huishouden en het werk van de vader, kinderopvang te duur is en ouders twijfelen over de kwaliteit en de bedrijfscultuur niet is gericht op zorgende mannen. Dit alles heeft niet alleen invloed op de taakverdeling van nu, maar ook op die van de toekomst.

In 54 procent van de Nederlandse gezinnen met kinderen onder de zes jaar is sprake van het zogenaamde anderhalfverdienersmodel waarbij de vader fulltime werkt en de moeder parttime. In 24 procent van de gezinnen met jonge kinderen werkt alleen de vader. Ondanks het feit dat vrouwen steeds vaker blijven werken na de geboorte van kinderen is er nog altijd geen sprake van een evenredige verdeling van arbeid tussen vaders en moeders (zie de figuur). Ook de verdeling van zorg- en huishoudelijke taken is niet evenwichtig verdeeld tussen partners met jonge kinderen. Moeders nemen veel meer van deze taken voor hun rekening dan vaders. In veel gezinnen heeft in de afgelopen decennia een verschuiving plaatsgevonden van het kostwinnergezin, waarbij de man werkt en de vrouw zorgt, naar het anderhalfverdienersgezin waarin de man fulltime werkt en de vrouw naast haar parttime baan het grootste deel van de zorg op zich neemt. Mannen en vrouwen werken en zorgen

duis allebei, maar een echt gelijke taakverdeling waarbij ieder ongeveer hetzelfde aantal uren werkt en zorgt lijkt niet tot stand te komen. Er

Ontwikkelingen in de verdeling van arbeid in gezinnen met minstens een kind onder de zes jaar

Bron: CBS, Statline (NGR-bewerking).

DE NEDERLANDSE DEMOGRAFIEDAG 2005

In samenwerking met het NIDI en het Population Research Centre (PRC) van de Rijksuniversiteit Groningen organiseerde de Nederlandse Vereniging voor Demografie (NVD) op 6 oktober van dit jaar de eerste Nederlandse Demografiedag. De NVD biedt al sinds 1928 een forum waar ideeën en expertise op het gebied van de demografie in Nederland kunnen worden uitgewisseld. Zo organiseert de vereniging ieder jaar een thematisch congres over een demografisch onderwerp. Dit jaar werd ervoor gekozen om dat congres een ander karakter te geven. De Nederlandse Demografiedag 2005 stelde onderzoekers uit de demografie en aanverwante disciplines in de gelegenheid om hun werk te presenteren aan vakgenoten.

Door het grote aantal aanmeldingen voor paperpresentaties kon een interessant en gevarieerd programma worden geboden waardoor de congresdeelnemers een goed overzicht kregen van de huidige stand van zaken wat betreft het wetenschappelijk onderzoek naar de bevolkingsontwikkeling in Nederland. Een volledig overzicht van de in totaal 52 gepresenteerde papers werd opgenomen in een *Book of Abstracts*. Een kleine selectie is in een bewerkte en beknopte vorm in deze speciale uitgave van Demos opgenomen.

Onderwerpen van de sessies waarin papers werden ingedeeld, waren vruchtbaarheid, intergenerationele relaties, transities in de levensloop, migratie, sterfte en gezondheid, relaties, singles, echtscheiding, beleid en bevolking, reproductieve gezondheid, theorie, methoden en modellen en arbeid en gender.

Uitdrukkelijk waren ook studenten uitgenodigd om een presentatie te verzorgen op basis van een recent afgeronde scriptie. In het kader van haar 35-jarig bestaan loofde het NIDI een prijs uit voor de beste scriptie die op de Demografiedag werd gepresenteerd om zo de demografiebeoefening in Nederland een hart onder de riem te steken. Winnares was de sociologe Jolanda van Sluijs. Zij ontving de prijs voor haar paper getiteld 'Effecten van levenslooptransities op de tevredenheid van jongvolwassenen', geschreven aan de Universiteit van Tilburg, onder begeleiding van prof. Matthijs Kalmijn en prof. Aat Liefbroer.

bestaat bij de taakverdeling als het ware een onzichtbare grens die ouders in Nederland niet kunnen doorbreken. Deze onzichtbare grens kunnen we visualiseren als een Glazen Tussenwand. Net zoals het voor vrouwen moeilijk is om door het glazen plafond heen te breken om soortgelijke functies te gaan bekleden als mannen, is het voor partners met kinderen moeilijk om de zorg, het huishouden en het werk op evenwichtige wijze te verdelen.

Het bereiken van een meer gelijke taakverdeling is voor zowel ouders als voor de samenleving van belang. Gezinnen kunnen door het verdelen van taken mogelijke risico's spreiden.

Bij ziekte, werkloosheid of echtscheiding kan de andere partner inkomen blijven inbrengen of de zorgtaken uitbreiden. Ook de samenleving kan profiteren van een gunstig gezinsklimaat. Zo bepaalt bijvoorbeeld de taakverdeling binnenshuis uiteindelijk de verhoudingen tussen mannen en vrouwen binnen de gehele samenleving. Ook is het in het belang van de economische groei en het behoud van de verzorgingsstaat om de arbeidsparticipatie van vrouwen te verhogen. Met een vergrijzende samenleving zijn er meer mensen nodig op de arbeidsmarkt om de economie draaiende te houden. Verscheidene onderzoeken tonen aan dat veel ouders onderling een meer gelijke taakverdeling wensen waarin de moeder meer uren kan werken en de vader tijd heeft om voor de kinderen te zorgen. De vraag is waarom ouders deze wens niet kunnen realiseren en waarom de kostwinners- en anderhalverdienersgezinnen in onze samenleving domineren.

De Nederlandse Gezinsraad (NGR) heeft deze vraag onderzocht. In de studie 'De Glazen Tussenwand' werden 40 paren met een of meer kinderen in de leeftijd tot zes jaar geïnterviewd. Een belangrijk doel van het onderzoek was knelpunten te signaleren bij het realiseren van een gelijke taakverdeling. In het onderzoek is gebruikgemaakt van de interactie-interviewmethode waarbij beide partners zowel individueel als gezamenlijk worden ondervraagd (zie kader). Deze onderzoeksmethode geeft inzicht in de interactie tussen partners en het proces dat aan het verdelen van de gezinstaken is voorafgegaan.

Interactie rond taakverdeling

Uit het onderzoek blijkt dat in kostwinnersgezinnen weinig wordt gesproken over de taak-

Foto: Marcel Minnée

verdeling. Zeker gezien de grote veranderingen in de taakverdeling die de geboorte van een kind met zich meebrengt, is het opvallend om te constateren dat deze gezinnen slechts weinig verschillende mogelijkheden in de verdeling van taken hebben afgewogen. Partners anticiperen op elkaars wensen en de meesten gaan er zonder al te veel overleg vanuit dat de vader fulltime blijft werken. In andere gezinnen is de taakverdeling voor de geboorte van het eerste kind wel aan de orde gekomen, maar dan ging het uitsluitend over het werk van de vrouw en zorg voor het kind. De verdeling van huishoudelijke taken en het werk van de man waren geen onderwerp van discussie.

In aansluiting hierop zien we dat de verdeling van taken eveneens afhankelijk is van de attitudes van beide partners. Vooral de attitude van de vader speelt een belangrijke rol bij de taakverdeling. Wanneer de vader geen belang hecht aan een gelijke taakverdeling is het moeilijk om deze alsnog te realiseren, ook in het geval dat de vrouw het wel graag wil. Wanneer de vader wel belang hecht aan een gelijke taakverdeling, is de feitelijke taakverdeling vaker seksneutraal.

Maatschappelijke ondersteuning van een ongelijke taakverdeling

De keuzen die ouders maken ten aanzien van de onderlinge verdeling van taken worden grotendeels gestuurd door de mogelijkheden die zij hebben om arbeid en zorg te combineren. Twee belangrijke knelpunten belemmeren een gelijke taakverdeling. Ten eerste de ontwikkelingen in de kinderopvang. De verwachting van ouders ten aanzien van de kwaliteit van de opvang en daarnaast van de kosten en de flexibiliteit ervan ontmoedigen hen om de zorg voor hun kinderen uit te besteden aan een kinderdagverblijf. Veel ouders maken zich zorgen over de kwaliteit van de kinderdagverblijven in Nederland en de effecten hiervan op de ontwikkeling van hun kinderen. Daarnaast zijn de kosten van de kinderopvang voor veel ouders te hoog. Ten slotte is het lastig om kinderopvang te vinden die aansluit bij de wensen van ouders, bijvoorbeeld opvang aangepast aan de werktijden van ouders.

Ook de bedrijfscultuur op het werk van beide ouders is van grote invloed op de uiteindelijke verdeling van taken tussen partners. Belemmend voor een evenredige taakverdeling is de Nederlandse bedrijfscultuur die veel sterker is gericht op zorgende moeders dan op zorgende vaders. Veel mannen hebben het gevoel dat het niet mogelijk is om minder uren te gaan werken of verlof op te nemen, zonder dat ze hun positie of de kans op carrière kwijtraken. Dit belemmert een gelijke taakverdeling tussen vaders en moeders aangezien ouders er in dat geval voor 'kiezen' dat de moeder minder uren gaat werken.

Gelijke taakverdeling in perspectief

De taakverdeling die ouders kiezen lijkt in hoge mate afhankelijk van de mogelijkheden die ze hebben om arbeid en zorg te combineren. De kwaliteit en de kosten van de kinderopvang en de Nederlandse bedrijfscultuur, die meer is gericht op zorgende vrouwen dan op zorgende

mannen, ondersteunen de keuze voor een gelijke taakverdeling tussen ouders niet. Zowel vaders als moeders twijfelen bovendien of het even goed is voor de ontwikkeling van hun kind om een deel van de opvoeding aan een kinderdagverblijf over te laten als om het zelf te verzorgen. Veel ouders wensen onderling een meer gelijke taakverdeling, maar alleen als het zo te regelen is dat het gezinsleven er niet onder lijdt.

Dit artikel is gebaseerd op het eerder verschenen rapport 'De Glazen Tussenwand: waar ouders tegenaan lopen bij de verdeling van arbeid, zorg en huishouden'.

LITERATUUR:

- Distelbrink, M. en E. Hooghiemstra (2005), *Signalement 3a. Allochtone gezinnen: Feiten en cijfers*. Den Haag: Nederlandse Gezinsraad.
- Hooghiemstra, E. en M. Pool (red.) (2003), *Signalement 2: Tussen Partners. Gezamenlijke keuzen tijdens de levensloop*. Den Haag: Nederlandse Gezinsraad.
- Keuzenkamp, S., K. Breedveld en M. Cloin (2004), *Andere tijden voor huishoudens. In het zicht van de toekomst: Sociaal en Cultureel Rapport 2004*, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, pp. 91-128.
- Pool, M. en N. Lucassen (2005), *De Glazen Tussenwand: Waar ouders tegenaan lopen bij de verdeling van arbeid, zorg en huishouden*. Den Haag: Nederlandse Gezinsraad.
- Valk, H. de (2004), *Taakverdelingspreferenties van allochtone en autochtone jongeren in Nederland. De invloed van ouderlijke normen en gedrag nader bestudeerd. Mens en Maatschappij*, 79, pp. 322-347.

Drs. N. Lucassen en dr. M.M. Pool, NGR

In onderzoek naar de taakverdeling tussen partners wordt vaak gebruikgemaakt van kwantitatieve methoden waarbij slechts één partner wordt ondervraagd of waarbij twee partners afzonderlijk van elkaar een vragenlijst invullen. Dit biedt echter weinig inzicht in het interactieproces dat zich tussen partners voltrekt. Om helder inzicht te krijgen in het taakverdelingsproces heeft de Nederlandse Gezinsraad (NGR) een interactie-interviewmethode ontwikkeld, waarbij twee partners niet alleen individueel maar ook samen worden geïnterviewd. Met deze combinatie van interviews wordt zowel inzicht verkregen in de individuele overwegingen die een rol spelen bij de taakverdeling als in de interactieprocessen tussen partners. De procedure ziet er als volgt uit:

- A. Introductie van het onderzoek.
- B1. Individueel interview met moeder terwijl vader een vragenlijst invult.
- B2. Individueel interview met vader terwijl moeder een vragenlijst invult.
- C. Gezamenlijk gesprek met vader en moeder waarbij de antwoorden uit de vragenlijst en uit de individuele gesprekken met beide ouders naast elkaar worden gelegd.

Foto: Marcel Minnée

Meer allochtonen en minder autochtonen in de vier grote steden

HAN NICOLAAS

De bevolkingsgroei van de vier grote steden was tussen 1995 en 2005 gering. De samenstelling van de bevolking is echter ingrijpend gewijzigd. In deze periode keerden flink wat autochtonen de rug toe, waar een instroom van vooral niet-westerse allochtonen tegenover stond. Zo'n 30 procent van alle niet-westerse immigranten ging in de periode 1995-2004 wonen in één van de vier grote steden. Dat is vergelijkbaar met het aandeel niet-westerse allochtonen in die steden: een kwart in 1995, bijna eenderde in 2005.

Foto: Marcel Minnée

De bevolkingsgroei van de vier grote steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht is beperkt en blijft achter bij die van Nederland als geheel. De bevolking van Nederland nam tussen 1995 en 2005 met bijna 900.000 mensen, ofwel zes procent, toe. In de grote steden groeide het aantal inwoners met 88.000 tot 2,09 miljoen, een stijging van vier procent. Deze groei valt nog lager uit als de grenswijzigingen in deze periode in aanmerking worden genomen. Meer dan de helft van de groei in de grote steden in de afgelopen tien jaar wordt namelijk veroorzaakt

door annexaties van (delen van) buurgemeenten van Den Haag en Utrecht en is in feite administratief van aard. Zonder deze annexaties zou het inwonertal van de grote steden met 37.000 mensen zijn toegenomen.

Effect in- en uitstroom op bevolkingssamenstelling

Ondanks de beperkte verandering in het totale bevolkingsaantal van de vier grote steden is de samenstelling van de bevolking in de periode 1995-2005 sterk veranderd. Op 1 januari 1995 bestonden de grote steden voor een kwart uit niet-westerse allochtonen. Nu, tien jaar later, is dat aandeel gestegen tot eenderde, terwijl het percentage autochtonen daalde van 64 naar 56 (figuur 1).

Dat is voor een deel het gevolg van een selectieve ontwikkeling in natuurlijke groei. Autochtone inwoners kennen een natuurlijke krimp: er overlijden meer autochtonen dan er autochtone kinderen worden geboren. Voor allochtone inwoners is het beeld juist omgekeerd: vooral onder niet-westerse allochtonen is het aantal geboorten groter dan het aantal dat overlijdt.

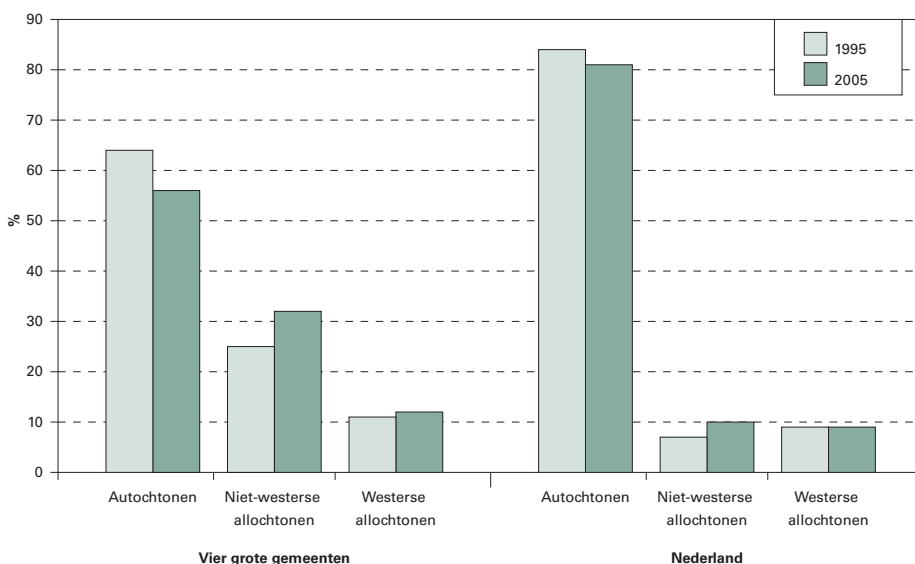
Verder zijn de verschillende etnische samenstelling en de leeftijdsamenstelling van relatief sterke verhuisstromen zowel uit als naar de stad medeverantwoordelijk voor deze veranderende bevolkingsstructuur (zie figuur 2). Tegenover een uitstroom van merendeels autochtonen, hoofdzakelijk naar de omliggende gemeenten van de grote steden, staat een instroom van vooral niet-westerse allochtonen uit het buitenland. Ongeveer 30 procent van alle niet-westerse immigranten in de periode 1995-2004 ging naar de vier grote steden. Dat is vergelijkbaar met het aandeel niet-westerse allochtonen in de vier grote steden (25 procent in 1995, 32 procent in 2005).

In de periode 1995-2004 verlieten per saldo bijna 30.000 mensen de vier grote steden, binnenlandse en buitenlandse migratiestromen samengeteld. De snelle verandering in de bevolkingssamenstelling van de vier steden wordt voor een belangrijk deel verklaard door het verschil in woonfunctie voor autochtonen en allochtonen.

Instroom van twintigers

De vier grote steden blijken een enorme aantrekkingskracht te hebben op twintigers. Per saldo hebben zich de afgelopen tien jaar ruim 180.000 vooral autochtone twintigers in de

Figuur 1. Bevolking naar herkomstgroepering

vier grote steden gevestigd. Dit wijst op de aantrekkelijkheid van de grote steden voor jongeren. Mede door de aanwezigheid van grote onderwijsinstellingen, geschikte woonruimtes en culturele voorzieningen past de grote stad goed bij de levensstijl en levensfase van deze jongeren.

Desondanks is het effect op de bevolkingssamenstelling naar leeftijd gering geweest. Op 1 januari 1995 was één op de vijf autochtonen in de vier grote steden een twintiger. Tien jaar later is dat aandeel gezakt naar één op de zes. Dit kan te maken hebben met de periode waarover het onderzoek zich uitstrekt. De twintigers uit 1995 zijn de dertigers van 2005 en deze personen stromen, met hun eventuele kinderen, ook weer uit.

Uitstroom van autochtone en westerse allochtone dertigers en jongeren

Per saldo zijn er de afgelopen jaren 210.000 30-plussers en kinderen jonger dan 18 jaar uit de grote steden vertrokken, voornamelijk autochtonen. Voor autochtone 30-plussers en kinderen is de stad als woonplaats duidelijk minder aantrekkelijk: zij zoeken, mede door de komst van kinderen, een woning in een rustiger omgeving buiten de stad.

Instroom van niet-westerse allochtonen

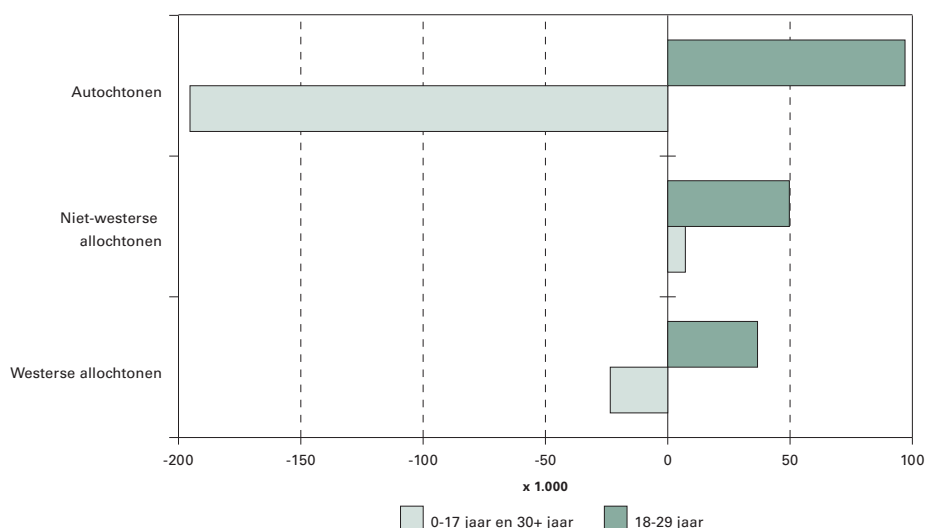
Die woonfunctie van de grote stad is er wel voor niet-westerse allochtonen. Zij behoren over het algemeen tot de lagere inkomensgroepen en de woningvoorraad van de vier grote steden bestaat voor een groot deel uit sociale huurwoningen. Zowel de niet-westerse 30-plussers en kinderen als de niet-westerse 18-29-jarigen laten een vestigingsoverschot zien (zie figuur 2), zodat de grote stad voor niet-westerse allochtonen op alle leeftijden een vestigingsfunctie heeft.

Sociaal-economische effecten van verhuisstromen

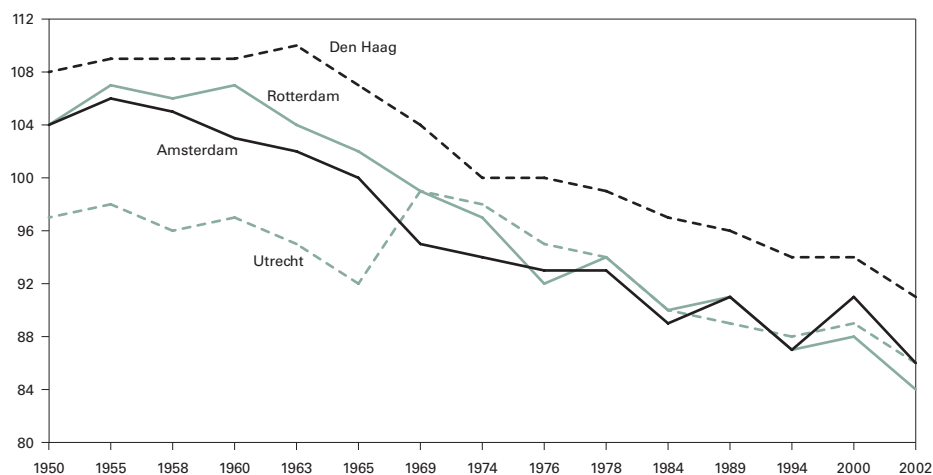
Mogelijk is er niet alleen sprake van selectiviteit in de verhuisstromen qua etnische achtergrond en leeftijd, maar ook qua sociaal-economische positie, waarbij per saldo de relatief hoge inkomens de steden verlaten en worden vervangen door instromers met relatief lage inkomens. De inkomensontwikkeling in de vier grote steden blijft namelijk duidelijk achter bij die van Nederland. Lag het inkomen in de vier grote steden in de jaren vijftig nog ruim boven het landelijk gemiddelde, in de jaren zestig en zeventig is dit beeld omgedraaid. Tot en met 2002 is die achterstand nog verder toegenomen. In dat jaar was het besteedbaar inkomen in de vier grote steden negen (Den Haag) tot 16 procent (Rotterdam) lager dan het landelijk gemiddelde (figuur 3).

Onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek en de Universiteit van Amsterdam, waarvan de uitkomsten binnenkort worden gepubliceerd, toont aan dat dit proces zich voor de periode 1999-2003 inderdaad heeft voltrokken. Het vertrek van autochtonen uit de vier grote steden en de instroom van vooral niet-westerse allochtonen heeft per saldo geleid tot een daling van het totale inkomen in de grote stad.

Figuur 2. Saldo uit binnenlandse en buitenlandse migratiestromen naar herkomstgroepering en leeftijd, vier grote gemeenten, 1995-2004 (exclusief annexaties)

Figuur 3. Inkomensontwikkeling van inkomensontvangers (index Nederland = 100)

LITERATUUR:

- Latten, J., B. Hamers en H. Nicolaas (2006), *Uit Balans: selectieve verhuisstromen naar en uit de grote stad. Bevolkingstrends*, 54(1) (nog te verschijnen).

H. Nicolaas, CBS

Foto: Wim de Jonge

Kindertal van allochtonen en autochtonen regionaal gezien

MILA VAN HUIS EN PETRA VISSER

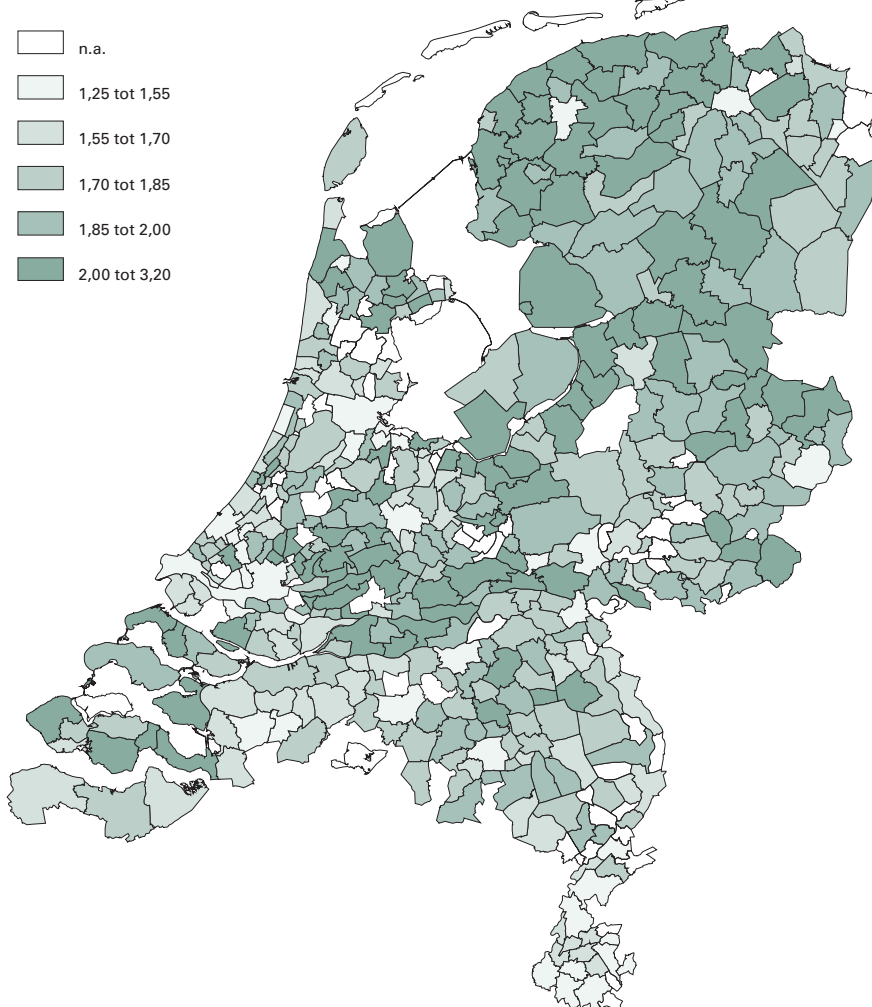
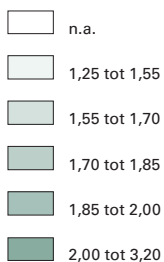
Verschillen komen vooral bij autochtonen voor

Binnen Nederland bestaan grote regionale verschillen in vruchtbaarheid. Zo ligt het gemiddeld kindertal in Flevoland ruim boven het landelijk gemiddelde, terwijl Limburg juist een laag kindertal kent. Deze verschillen worden grotendeels bepaald door de regionale verschillen in vruchtbaarheid van autochtone vrouwen. Allochtonen en vooral niet-westerse allochtonen, wonen geconcentreerd in de grote steden en laten geen duidelijke regionale verschillen zien.

Sinds 2004 werken het CBS en het Ruimtelijk Planbureau samen aan het opstellen van een regionale bevolkings- en allochtonenprognose. Deze prognose betreft onder meer de toekomstige bevolkingsomvang naar herkomstgroepering van alle Nederlandse gemeenten. Inzicht in de regionale verschillen in bevolkingsont-

wikkeling, en in het bijzonder de vruchtbaarheid, is daarom van belang. Tot dusver is weinig bekend over de regionale verschillen in vruchtbaarheid van allochtonen. Op basis van gegevens uit de Gemeentelijke Basisadministratie is het Totaal Vruchtbaarheidscijfer (TFR) (bij benadering het gemiddeld kindertal per vrouw, zie kader) per gemeente en per herkomstgroepering berekend.

Figuur 1. TFR van autochtone vrouwen per gemeente, 2001-2003

Landelijke verschillen in vruchtbaarheid van allochtonen en autochtonen

Het gemiddeld kindertal over 2001-2003 bedraagt voor Nederland 1,7 kind per vrouw. De vruchtbaarheid van niet-westerse allochtonen is over het algemeen hoger dan het gemiddelde cijfer voor Nederland. Bij de Turkse en Marokkaanse vrouwen ligt het gemiddeld kindertal (2,4 respectievelijk 3,3) ruim boven het Nederlandse gemiddelde. Een van de verklaringen voor hun hoge vruchtbaarheid is dat veel jonge Turken en Marokkanen hun partner uit het land van herkomst halen. Dit zijn waarschijnlijk meer traditioneel ingestelde migranten, die relatief veel kinderen zullen krijgen. Het vruchtbaarheidsniveau van vrouwen geboren in Suriname (1,8) en de Nederlandse Antillen (inclusief Aruba) (1,9) ligt net iets boven dat van Nederlandse vrouwen en dus beduidend onder het niveau van Turkse en Marokkaanse vrouwen. Dit laatste komt onder meer doordat deze vrouwen het beter in het onderwijs en op de arbeidsmarkt doen dan Turkse en Marokkaanse vrouwen. Ook gaan ze vaker gemengde relaties aan. Het vruchtbaarheidsniveau van de groep overig niet-westerse allochtonen, met een gemiddeld kindertal van 2,3, ligt net zoals dat van de Turkse en Marokkaanse vrouwen hoger dan het gemiddelde van alle vrouwen. Westerse allochtonen, met een gemiddeld kindertal van 1,5, hebben daarentegen een lagere vruchtbaarheid.

Regionale verschillen

In de vruchtbaarheid bestaan grote regionale verschillen, vooral bij autochtone vrouwen. In de grote gemeenten hebben autochtone vrouwen een zeer lage vruchtbaarheid, onder meer

doordat daar veel alleenstaande jongeren wonen. Verder loopt er een zone van beduidend hogere vruchtbaarheid dan gemiddeld van het zuidwesten naar het noordoosten van Nederland (figuur 1). In de gemeenten in deze zogenaamde *Bible Belt* wonen veel gereformeerde paren met een hoge vruchtbaarheid. Ten slotte is de vruchtbaarheid in een groot gedeelte van Friesland, Noordwest-Groningen en het noorden van Noord-Holland hoog en in het zuiden van Limburg laag. Opvallend is het grote verschil tussen de gemeente met het hoogste kindertal, Urk (3,2), en die met het laagste kindertal, de gemeente Groningen (1,3). Het verschil bedraagt maar liefst 1,9 kinderen. Er zijn vooral veel gemeenten met een hoger kindertal dan gemiddeld: maar liefst in een kwart van de gemeenten ligt het gemiddeld kindertal boven de twee.

De gemeentelijke vruchtbaarheidsverschillen van allochtonen zijn veel minder sterk dan die van autochtonen. Dit hangt samen met de concentratie van allochtonen in een beperkt aantal gemeenten, vooral de grote steden. In de overige gemeenten worden jaarlijks zo weinig allochtone kinderen geboren dat het moeilijk is om een robuuste vruchtbaarheidsindicator naar herkomstgroepering te bepalen.

- *Turken en Marokkanen* wonen geconcentreerd in de grote steden in het westen van Nederland en Noord-Brabant. Daarnaast wonen er ook veel Turken in Zaanstad, Enschede en Arnhem. In deze steden schommelt de vruchtbaarheid van Marokkanen in een range van 0,2 rond het landelijk gemiddelde van Marokkaanse vrouwen (met als uitzondering Breda) en van Turken in een range van 0,3 rond het landelijk gemiddelde van Turkse vrouwen (figuur 2).

- *Surinamers en Antillianen* wonen vooral in Amsterdam, Rotterdam en Den Haag. Ook wonen er relatief veel Surinamers in Almere. De vruchtbaarheid in deze steden schommelt net zoals bij de Turken en de Marokkanen rond het landelijk gemiddelde van Surinamers en Antillianen. Alleen in Almere is het gemiddeld kindertal van Surinamers ruim boven hun landelijk gemiddelde, net zoals voor autochtone vrouwen in deze gemeente. Almere is vanwege het ruime aanbod van eengezinswoningen een aantrekkelijke woongemeente voor mensen die kinderen willen.

- De landelijke vruchtbaarheid van de *overige niet-westerse allochtonen* ligt met 2,3 ruim boven het algemeen gemiddelde. De groep van overige niet-westerse allochtonen bestaat voor een deel uit voormalige asielzoekers en is heel divers qua samenstelling. Hierdoor zijn de verschillen tussen de gemeentelijke vruchtbaarheidscijfers iets groter dan voor de bovengenoemde vier groepen allochtonen. Opvallend is de hoge vruchtbaarheid in Tilburg, dit houdt waarschijnlijk verband met de hoge concentratie van Somaliërs in deze gemeente.

- De *westers allochtone vrouwen* vormen een gemêleerde groep. Voor een deel zijn het vrouwen die hier tijdelijk werken of studeren of van wie de partner hier tijdelijk werkt of studeert. Zij stellen het kinderen krijgen doorgaans uit

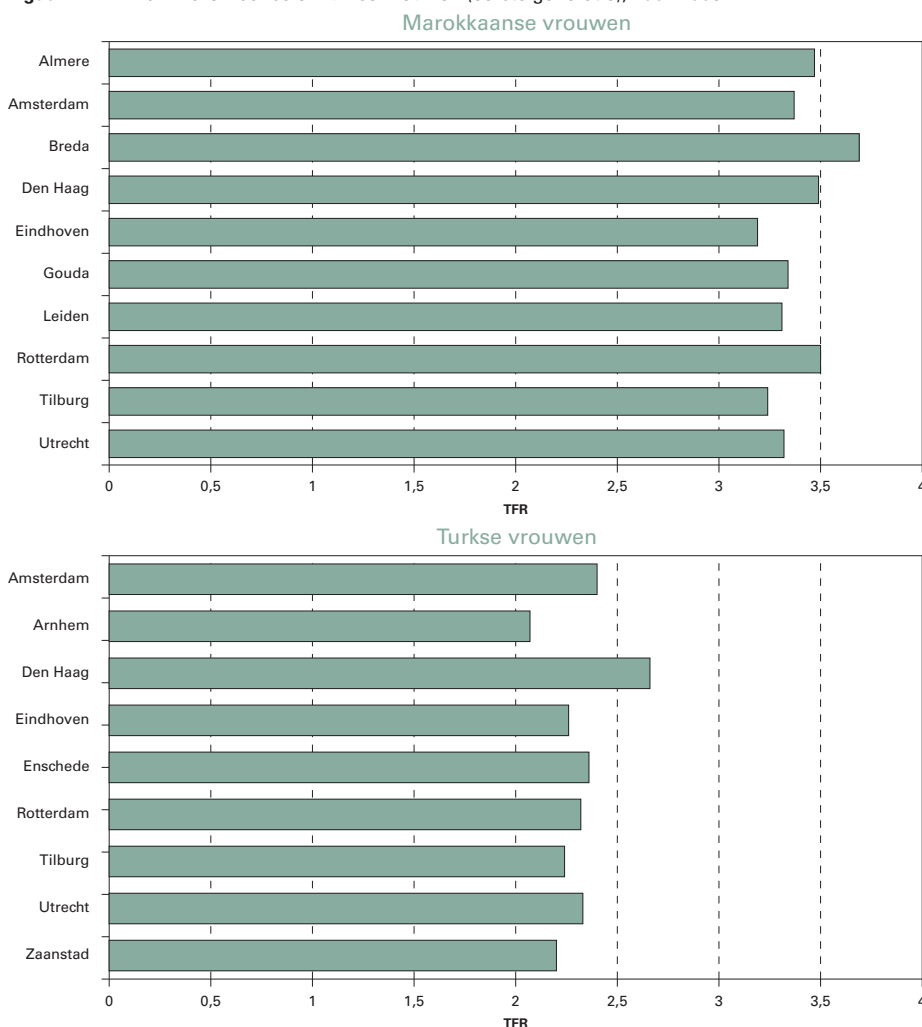
Foto: Wim de Jonge

tot ze weer terug zijn in het land van herkomst. Dit verklaart waarschijnlijk de lage vruchtbaarheid in de grote steden, zoals Amsterdam en Utrecht. Voor een ander gedeelte gaat het om vrouwen die met Nederlandse mannen zijn getrouwd en hier een gezin opbouwen. Dit speelt vooral in de grensregio's, waar de vruchtbaarheid in het algemeen hoger is.

Tot slot

De regionale verschillen in vruchtbaarheid (ongeacht herkomstgroepering) worden vooral be-

Figuur 2. TFR van Marokkaanse en Turkse vrouwen (eerste generatie), 2001-2003

Om vergelijkingen tussen de vruchtbaarheid van verschillende bevolkingen en bevolkingsgroepen mogelijk te maken kunnen vruchtbaarheidscijfers per leeftijdsgroep of op een bepaalde leeftijd worden berekend. Verschillen in leeftijdssamenstelling tussen bevolkingen of groepen worden bij het gebruik van dergelijke leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers uitgeschakeld.

Als kernindicator voor vruchtbaarheid is in dit artikel het totaal leeftijdsspecifiek vruchtbaarheidscijfer (Total Fertility Rate, TFR) gebruikt. Het geeft het gemiddelde aantal kinderen weer dat een vrouw ter wereld zou brengen indien gedurende haar gehele vruchtbare levensfase de in een bepaald kalenderjaar waargenomen leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers zouden blijven gelden. Op deze manier wordt in één enkel cijfer de totale gemiddelde vruchtbaarheid van alle vrouwen in een bepaalde periode samengevat. Het gaat daarbij dus niet om het werkelijk gerealiseerde aantal kinderen gedurende de levensloop van een vrouw, maar om het aantal kinderen dat een vrouw ter wereld zou brengen of zou hebben gebracht, uitgaande van de bestaande leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers. In de volksmond wordt dit vaak het gemiddelde kindertal genoemd. Op basis van gegevens uit de Gemeentelijke Basisadministratie van het CBS is de gemiddelde TFR per gemeente en per herkomstgroepering berekend over de jaren 2001, 2002 en 2003. De TFR naar herkomstgroepering is berekend op basis van de herkomstgroepering van vrouwen van de eerste generatie. Kinderen van de tweede generatie zijn meegeteld in de TFR van autochtonen. Gezien de lage gemiddelde leeftijd van de tweede generatie betreft het relatief kleine aantallen kinderen. De allochtonen worden naar de volgende landen of gebieden van herkomst onderscheiden: Turkije, Marokko, Nederlandse Antillen en Aruba, overig niet-westers en westers.

paald door de regionale vruchtbaarheidsverschillen van autochtone vrouwen. In het bijzonder in gemeenten in de Bible Belt zijn de

vruchtbaarheidscijfers aanzienlijk hoger dan het landelijk gemiddelde van autochtone vrouwen.

Bij allochtonen is er veel minder sprake van regionale vruchtbaarheidsverschillen. Dit komt onder meer omdat in het bijzonder niet-westerse allochtonen geconcentreerd wonen in een beperkt aantal gemeenten, vooral in de grote steden. In deze steden hebben de Turkse en Marokkaanse vrouwen een veel hogere vruchtbaarheid dan de autochtonen, maar er zijn weinig of geen regionale verschillen. Ook de vruchtbaarheid van Surinamers en Antillianen vertoont nauwelijks regionale verschillen, behalve de hoge vruchtbaarheid van Surinamers in Almere. Deze hoge vruchtbaarheid zien we ook bij de autochtone vrouwen in deze gemeente. Voor de overig niet-westerse en westerse allochtonen zijn er wel regionale vruchtbaarheidsverschillen maar in veel mindere mate dan bij de autochtonen. Deze verschillen kunnen voor een groot deel worden verklaard door de samenstelling van de herkomstgroepen in de diverse regio's.

Drs. L.T. van Huis, CBS, en drs. P. Visser, RPB

Trends in moord en doodslag 1911-2004

PAUL NIEUWBEERTA EN INGEBORG DEERENBERG

In 1911 vielen er 14 slachtoffers van dodelijk geweld: twee vrouwen en 12 mannen. In 2002, 90 jaar later, was het aantal slachtoffers van moord en doodslag aanzienlijk hoger: 61 vrouwen en 134 mannen. Tot 1965 was het aantal slachtoffers relatief laag. Uit onderzoek van het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving en het CBS blijkt dat de grootste stijging zich voordeed in de periode 1965-1990. Daarna stabiliseerde het aantal zich. Sinds begin jaren zestig lopen vooral mannen van 14-64 jaar een steeds groter risico. Bij vrouwen bleef de kans om vermoord te worden gelijk. Er worden relatief meer ongehuwden dan gehuwden vermoord. In Amsterdam, Rotterdam en Den Haag wordt meer vermoord dan in de rest van Nederland.

Sporenonderzoek politie Amsterdam.

Foto: ANP Foto / Ed Oudenaarden

Veel is bekend over de langetermijntrends van veelvoorkomende criminaliteit in Nederland, maar opmerkelijk weinig over de ontwikkelingen in moord en doodslag, de ernstigste vorm van criminaliteit. Meer kennis is van belang, omdat de criminaliteit in Nederland in de afgelopen eeuw lijkt te zijn toegenomen. Daarnaast lijkt de aard van het geweld te zijn veranderd. Zo is er met de introductie van drugs in Nederland vanaf de jaren zeventig meer geweld gekomen in de criminele sfeer, hetgeen naar verwachting heeft geleid tot een stijging van het aantal moorden.

Om inzicht te krijgen in de langetermijntrends in moord en doodslag in Nederland wordt hier – voor het eerst – een overzicht gegeven van alle 7.493 slachtoffers van dodelijk geweld in de periode 1991–2002 die in Nederland woonachtig waren. Nagegaan wordt hoe de stijging in moord en doodslag is verlopen, of de stijging in de kans om vermoord te worden voor mannen sterker is dan voor vrouwen en of de

stijging in de grote steden het sterkst is. De langetermijntrends in slachtofferkansen worden beschreven voor de gehele bevolking. Ook worden de trends beschreven uitgesplitst naar kenmerken van de slachtoffers. De beschrijvingen zijn gebaseerd op het Historisch Bestand Slachtoffers Moord en Doodslag (HBSMD) (zie kader).

Na decennialange stijging stabilisatie in afgelopen 15 jaar

In de jaren tien en twintig van de vorige eeuw lag het aantal slachtoffers van moord en doodslag gemiddeld op bijna 20 per jaar. Tussen 1940 en 1965 was dat aantal gestegen tot rond 40 per jaar en aan het eind van de jaren negentig tot ongeveer 200 per jaar. Deze snelle stijging heeft zich het afgelopen decennium niet doorgezet.

Uiteraard moet bij de langetermijntrends in absolute aantallen rekening worden gehouden met de groei van de omvang van de bevolking. In de jaren tien van de vorige eeuw had Nederland nog maar ongeveer zes miljoen inwoners, aan het begin van de jaren zeventig ongeveer 13 miljoen en aan het eind van de 20ste eeuw bijna 16 miljoen.

Als de cijfers betreffende moord en doodslag worden gerelateerd aan het aantal inwoners valt op dat er binnen het tijdvak 1911-2004 globaal drie perioden kunnen worden onderscheiden (zie figuur 1). Tot 1965 was sprake van een relatief laag aantal slachtoffers (ongeveer 0,4 per 100.000 inwoners). In de periode 1965-1990 vond een sterke continue stijging plaats (tot ongeveer 1,2 per 100.000). De kans om slachtoffer te worden van moord of doodslag is in die periode bijna drie keer zo groot geworden. In de periode 1990 tot heden is het aantal slachtoffers gestabiliseerd op een niveau van rond de 1,2 per 100.000 inwoners.

Achtergronden

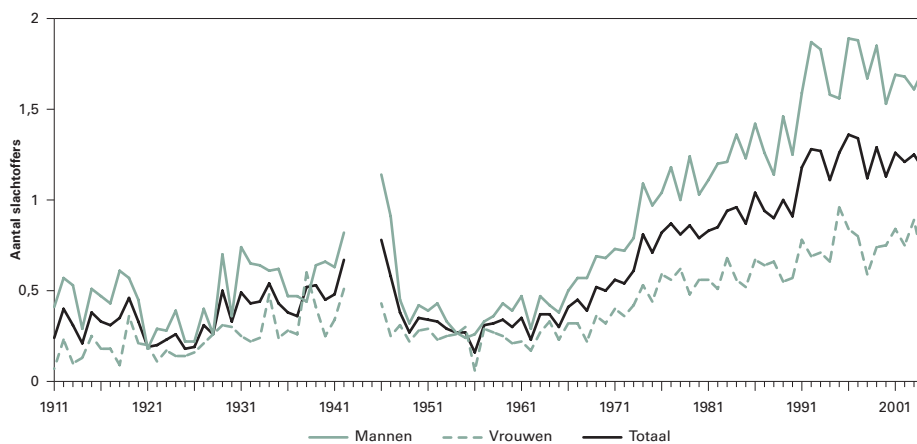
Om inzicht te verkrijgen in de achtergronden van deze ontwikkelingen zijn trends onderzocht in het aantal slachtoffers van moord en doodslag naar geslacht, leeftijd, burgerlijke staat en woongemeente.

Mannen lopen een groter risico dan vrouwen. Twee van de drie slachtoffers zijn mannen. Bij vrouwen bleef de kans in de verschillende leeftijdsgroepen door de jaren heen gelijk.

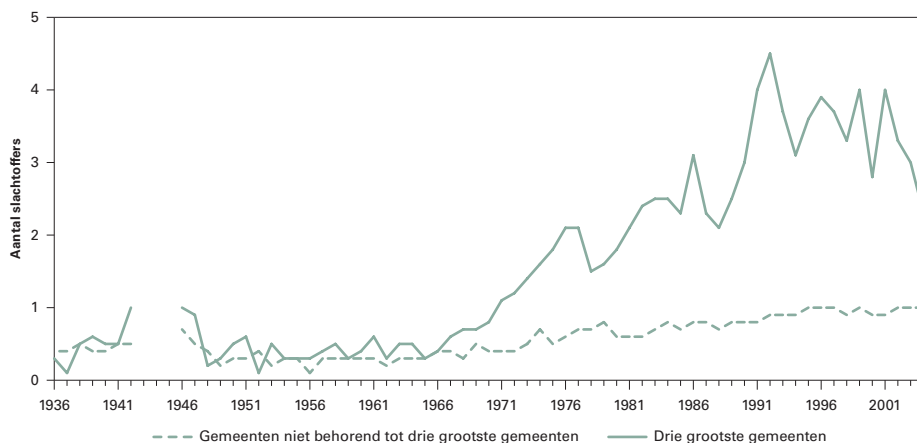
Tot het begin van de jaren zestig hadden jonge én oude mannen een even grote kans om vermoord te worden. Daarna liepen vooral mannen van 14-64 jaar een steeds grotere kans om van het leven te worden beroofd. Deze kans steeg tot boven de 2,0 per 100.000 mannen. De ontwikkelingen in kansen bij volwassen mannen lijken medeverantwoordelijk voor de algemene stijging in de kans om slachtoffer van moord of doodslag te worden.

De kans dat iemand slachtoffer werd van moord of doodslag schommelde in de periode vóór 1965 nog rond de 0,4 per 100.000 voor zowel gehuwden als ongehuwden. In de daaropvolgende 40 jaar is de kans voor ongehuwden continu gestegen tot boven de 1,4 per 100.000 ongehuwden. Voor gehuwden is de kans gestegen tot circa 0,7 per 100.000 gehuwden. Vooral ongehuwden lijken dus meer risico te lopen.

Figuur 1. Aantal slachtoffers van moord en doodslag in de periode 1911-2004 per 100.000 inwoners

Figuur 2. Aantal slachtoffers van moord en doodslag per 100.000 inwoners in de drie grootste gemeenten en overige gemeenten

Inwoners van Amsterdam, Rotterdam en Den Haag hebben de meeste kans om vermoord te worden. Rond 2001 vielen in deze steden gemiddeld 3,0 slachtoffers per 100.000 inwoners. In Amsterdam waren dat er 3,2, in Rotterdam 3,5 en in Den Haag 2,5. In de rest van Nederland liep 1,0 op de 100.000 dat risico. Dit regionale verschil is ontstaan sinds het midden van de jaren zestig (zie figuur 2).

Het aantal mensen dat met een steekwapen werd vermoord was de afgelopen eeuw vrij constant. Tussen de 30 en 40 procent van de slachtoffers werd neergestoken. Het percentage dat met een vuurwapen om het leven werd gebracht steeg vanaf de jaren zestig echter fors van tien procent in 1965 tot 30 procent in 2000.

METHODE

In een samenwerkingsverband van het *Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving* en het *Centraal Bureau voor de Statistiek* is een uniek databestand samengesteld. Het databestand 'Historisch Bestand Slachtoffers Moord en Doodslag' (HBSMD) bevat een overzicht van alle in Nederland woonachtige slachtoffers van moord en doodslag in de periode 1911-2004. Het bestand is gebaseerd op gegevens van de doodsoorzakenstatistiek van het CBS. Het uiteindelijke bestand bevat gegevens over alle 7.886 slachtoffers van moord en doodslag in de periode 1911-2004 die in Nederland woonachtig waren. Het betreft 0,08 procent van alle in totaal 9,4 miljoen mensen die in de betreffende jaren in Nederland zijn overleden.

In de Tweede Wereldoorlog was het aantal mensen dat werd geregistreerd als slachtoffer van moord en doodslag naar verhouding zeer groot. Dit is vooral het geval in de laatste jaren van de oorlog. De cijfers voor de jaren 1943, 1944 en 1945 worden in dit artikel buiten beschouwing gelaten gezien het waarschijnlijk verschillende karakter van de moordzaken in die jaren.

Op zoek naar het moordwapen.

Foto: ANP Foto / copyright VIDIPHOTO

Tot slot

De kans om slachtoffer te worden van moord of doodslag is vooral toegenomen onder volwassen mannen, ongehuwden en inwoners van de drie grote steden. Het ligt voor de hand om te veronderstellen dat de stijging van moord en doodslag althans voor een deel is toe te schrijven aan gedragsveranderingen in deze drie groepen. Het is niet waarschijnlijk dat, gezien de stabiele kansen voor jongens, oudere mannen, vrouwen en gehuwden, het zaken in de familiesfeer betreffen. Het is waarschijnlijker dat in de periode 1965-1990 vooral het aantal moorden bij ruzies is gestegen, mogelijk in het criminele circuit. Die indruk wordt versterkt door het feit dat het aantal slachtoffers dat is omgebracht met een

vuurwapen vanaf 1965 sterk is toegenomen. Een extra aanwijzing is verder dat de politie- en rechtbankstatistieken soortgelijke trends laten zien voor andere typen (gewelds)criminaliteit.

Dit artikel is een bewerking en actualisering van het artikel 'Trends in moord en doodslag 1911-2002' (Bevolkingstrends nummer 1 van 2005).

Dr. P. Nieuwebeerta, Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving en **drs. I. Deerenberg**, CBS

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en beoogt de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken te bevorderen. Inlichtingen over toezending van kopij kunnen worden ingewonnen bij de redactie

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen met bronvermelding is toegestaan. Toezending van bewijs-exemplaren wordt op prijs gesteld.

Het NIDI is een instituut van de KNAW dat zich bezighoudt met onderzoek naar ontwikkelingen in de omvang en samenstelling van de bevolking

colofon

Demos	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Harry Bronsema, eindredacteur dr. Harry van Dalen dr. Tamar Fischer dr. Ernst Spaan
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage
Telefoon	(070) 356 52 00
E-mail	demos@nidi.nl
Internet	http://www.nidi.nl/public/demos/
Abonnementen	gratis
Basisontwerp	Harmine Louwé
Druk	Drukkerij Repko, Voorburg

VERENIGD IN DE DEMOGRAFIE

De Nederlandse Demografiedag 2005 werd mede georganiseerd door de Nederlandse Vereniging voor Demografie (NVD: www.nvdemografie.nl). Deze vereniging werd opgericht op 27 september 1928 als Nederlands Nationaal Comité van de International Union for the Scientific Study of Population (IUSSP). Teneinde ook niet-leden van de IUSSP in het werk van de Vereniging te kunnen laten participeren werd in 1950 de naam gewijzigd in 'Vereniging voor Demografie'. Sinds de laatste statutenwijziging in 1980 draagt de Vereniging de naam 'Nederlandse Vereniging voor Demografie'. De NVD is een van de oudste wetenschappelijke verenigingen ter wereld op het gebied van wetenschappelijk onderzoek naar de bevolkingsontwikkeling en telt momenteel 277 leden. Het secretariaat wordt verzorgd door het NIDI dat als nationaal demografisch instituut een kwaliteitszetel in het NVD-bestuur bekleedt. *Secretaris* is dr. Tineke Fokkema.

Is de NVD vooral gericht op Nederland, de European Association for Population Studies (EAPS: www.eaps.nl) verenigt de meeste Europese demografische instituten in zich. EAPS (spreek uit 'ieps') werd mede in 1983 door het NIDI opgericht en kent individuele leden (momenteel 662) en geaffilieerde instituten (momenteel 40). EAPS wil fungeren als een internationaal en multidisciplinair forum voor de studie naar de, vooral Europese, bevolkingsontwikkeling. Belangrijkste activiteit is de organisatie om de twee jaar van de Europese Bevolkingsconferentie (European Population Conference (EPC)). De eerstvolgende EPC wordt van 21-24 juni 2006 gehouden in Liverpool (GB). Ook van de EAPS verzorgt het NIDI de administratie. Verder bekleeden drs. Nico van Nimwegen en drs. Gijs Beets de functies van respectievelijk *Vice-President* en *Executive Secretary*.

Wereldwijd vinden demografen en onderzoekers uit aanverwante disciplines elkaar in de International Union for the Scientific Study of Population (IUSSP: www.iussp.org). De IUSSP werd opgericht in 1928 als unie van nationale comités. Na de Tweede Wereldoorlog werd de IUSSP omgezet in een internationale vereniging van individuele leden. In oktober waren dat er 2.487. Eens in de vijf jaar organiseert de IUSSP een wereldbevolkingsconferentie. In augustus van dit jaar vond van 18 tot 23 juli in Tours, Frankrijk voor de 25ste maal een dergelijke grootschalig evenement plaats. Onlangs is de adjunct-directeur van het NIDI, drs. Nico van Nimwegen, gekozen tot *Secretary-General and Treasurer* van de IUSSP. Als lid van de Council zal hij deze bestuursfunctie voor een periode van vier jaar bekleeden.

Alle drie de verenigingen hebben voornamelijk tot doel de beoefening van de bevolkingswetenschap te stimuleren. Zij doen dit door onder meer de organisatie van conferenties en de verspreiding van voorlichtende en (populair)wetenschappelijke literatuur op het terrein van (onderzoek naar) de bevolkingsontwikkeling.